

Počátky písemnosti na Litvě

Etnonymum *Aistové*:

Publius Cornelius TACITUS, „Germania“ (r. 98), kapitola XLV.

Upon the right of the Suebian Sea the Aestian nations reside, who use the same customs and attire with the Suebians; their language more resembles that of Britain. They worship the Mother of the Gods. As the characteristic of their national superstition, they wear the images of wild boars. This alone serves them for arms, this is the safeguard of all, and by this every worshipper of the Goddess is secured even amidst his foes. Rare amongst them is the use of weapons of iron, but frequent that of clubs. In producing of grain and the other fruits of the earth, they labour with more assiduity and patience than is suitable to the usual laziness of Germans. Nay, they even search the deep, and of all the rest are the only people who gather amber. They call it glesum, and find it amongst the shallows and upon the very shore. But, according to the ordinary incuriosity and ignorance of Barbarians, they have neither learnt, nor do they inquire, what is its nature, or from what cause it is produced. In truth it lay long neglected amongst the other gross discharges of the sea; till from our luxury, it gained a name and value. To themselves it is of no use: they gather it rough, they expose it in pieces coarse and unpolished, and for it receive a price with wonder.

Odborný termín *Baltské jazyky*:

Georg Hans Ferdinand Nesselmann, *Die Sprache der alten Preussen*, Berlin, 1845, s. XXIX: „Nur über einen Punct möchte ich mit dem gelehrten Verfasser rechten [A. F. Pott, *De Lithuano-Borussicae in Slavicis Letticisque linguis principatu*, 1837; *Commentatio de linguarum Letticarum cum vicinis nexu*, 1841]. Warum benennt er, wie auch Thunmann und Hennig vor ihm, die ganze Sprachfamilie mit einem Namen, den schon eine einzelne von ihnen für sich in Anspruch genommen hat? Seine **linguae Letticae** geben gar zu leicht zu Mißverständnissen Veranlassung. Ich würde vorschlagen, diese Familie die der **Baltischen Sprachen** oder sonst irgendwie zu nennen. So wenig bezeichnend z. B. der Name der Semitischen Sprachen ist, so ist er doch sehr viel besser, als wenn man die unter demselben verstandenen Sprachen die Hebräischen nennen wollte.“

Etnonymum *Prusové*: přesná lokalizace a identifikace je pořád předmětem odborných diskusí (podrobný rozbor viz v článku T. Hoskovce, v ISu)

Basilejský epigraf

Nejstarší známá pruská celistvá fráze a zároveň nejstarší baltská písemná památka. Polovina 14. století, dva řádky v hexametu, připsané na kraji středověkého foliantu z Basilejské univerzitní knihovny. Zřejmě se jedná o žertovnou glosu některého z tehdejších studentů pruského původu:

Kayle rekysē thoneaw labonache thewelyse

Eg koyte poyte nykoyte pēnega doyte.

Dobrý den, pane! Ty už nejsi hodný strýček / když chceš pít, ale již nechceš peníz dát.

Quedlinbruské ročníky (*Annales Quedlinburgenses*)

První písemná zmínka o Litvě (r. 1009) v souvislosti s martýriem sv. Bruna z Querfurtu (...in confinio Lituae et Rusciae...).

Král Mindaugas (cca. 1200 – 1263)

První písemné památky v *latině* na území Litvy: privilegium Řížským kupcům (1253) a několik donačních aktů různého charakteru (1254–1255).

Litevský velkokníže Gediminas (1275 – 1341)

Šest latinských dopisů do západní Evropy (papeži, hanzovním městům, mnišským řádům).

V jednom z nich (z roku 1323) je poprvé zmíněno hlavní město Vilnius. První –

pravděpodobně – autentické „citáty“ litevského panovníka: „[...] Quam prius ferrum in ceram transit et aqua in calibem commutatur, quam verbum a nobis progressum retrahamus.”

Malá a Velká Litva

Je třeba znát kulturně-historické souvislosti pro vznik těchto pojmů a umět tyto útvary ukázat na mapě.

Nejstarší písemné památky v litevštině:

cca. 1515 tři modlitby (Otčenáš, Zdravás, Credo) – první soustavný litevský text. Rukou dopsán v poslední stránce knihy „Tractatus Sacerdotalis“, vyd. 1503, Strasbourg. Nachází se ve Vilniusu.

Martynas Mažvydas, „Katechismus“, Královec, 1547.

První litevský tisk na území Malé Litvy (a první litevský tisk vůbec).

Mikalojus Dauša:

Katechizmas, arba Mokslas, kiekvienam krikščioniui privalus, 1595, Vilnius.

Postilla Catholica (Postilè), 1599, Vilnius.

Dva první litevské tisky na území Velké Litvy.